

ทำไมจึงมีบางสิ่งแทนที่จะไม่มีอะไรเลย??

เทพหวิ โขควติน

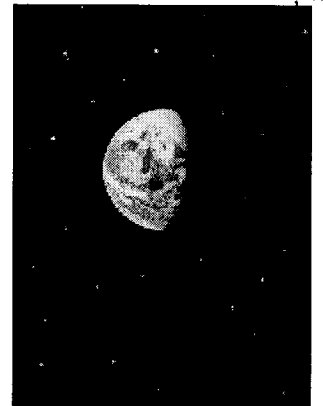
1. บทนำ

แม้อภิปรัชญาจะมีประวัติอันยาวนานเพียงใด แต่คำถามในอภิปรัชญาที่นักปรัชญาหลายคนเห็นพ้องกันว่า เป็นคำถาม "พื้นฐาน" ที่สุดของอภิปรัชญานั้นเพิ่งจะเริ่มมีขึ้นในปลายศตวรรษที่ 17 ที่ไลบ์นิซ (G.W. Leibniz) ได้ตั้งเป็นคำถามขึ้นมาว่า "ทำไมจึงมีบางสิ่งแทนที่จะไม่มีอะไรเลย?" (Why is there something rather than nothing?) (ดูใน *On the Ultimate Origination of Things* (1697); อ้างอิงจาก Leibniz, 1973: 136-144) หรืออาจแปลงรูปคำถามตามอภิปรัชญาของไลบ์นิซที่กล่าวถึงโลกที่เป็นไปได้ว่า "ทำไมจึงมีแต่โลกที่มีบางสิ่งแทนที่จะเป็นโลกที่ไม่มีอะไรเลย" นั่นเพราะโลกที่เป็นไปได้บางโลกอาจเป็นโลกที่ไม่มีอะไรอยู่เลย โลกที่แท้จริงของเราเป็นเพียงหนึ่งในหลายๆ โลกที่เป็นไปได้เพียงแต่มีฐานะพิเศษที่ได้รับสภาวะจริง (actualized) จึงชวนให้คิดถามว่า แล้วทำไมโลกที่ไม่มีอะไรอยู่เลยเช่นนั้น จึงไม่ได้รับสภาวะจริงแทน

อย่างไรก็ดี ไลบ์นิซได้ให้คำตอบต่อคำถามของเขานั้นไว้ด้วย ซึ่งก็คือด้วยการใช้หลักการของเหตุผลที่เพียงพอ (the principle of sufficient reason) ซึ่งกล่าวว่าทุกสิ่งสามารถมีคำอธิบายได้นั้นจะเห็นได้ว่าความมีอยู่ของจักรวาลนี้ก็ต้องได้รับการอธิบายเช่นกัน แต่ไม่อาจหาเหตุผลอธิบายได้จากสิ่งที่ไม่จำเป็น (contingent) เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สาเหตุแรกสุด แต่มีสาเหตุก่อนหน้ามันที่ทำให้มันเกิดขึ้นหรือเป็นไปได้ สิ่งที่เป็นสาเหตุแรกสุดจึงย่อมต้องมีอยู่ได้ด้วยตนเอง และมีอยู่อย่างจำเป็น (necessary) ซึ่งก็คือสิ่งที่เราเรียกว่า พระเจ้า (God) (Leibniz, 1998: 262 – ในที่นี้อ้างอิงจากที่ตีพิมพ์ในปัจจุบัน) และที่พระเจ้าไม่เลือกโลกที่เป็นไปได้แบบอื่นๆ แทนโลกที่เป็นจริงของเรานี้ก็เพราะพระองค์เห็นว่าโลกนี้คือโลกที่ดีที่สุดแล้ว โลกที่ไม่มีอะไรอยู่เลยจึงไม่ได้รับสภาวะจริง ซึ่งสรุปได้ว่าทำให้บางสิ่งมีอยู่ แทนที่จะไม่มีอะไรเลย

ถึงกระนั้นก็ยังอาจจะถามได้อีกว่า ทำไมพระเจ้าต้องมีอยู่จริงแทนที่จะไม่มีอะไรเลย ซึ่งถ้าคำถามประเภทนี้ไม่ใช่คำถามประเภทที่ไร้เหตุผลเสียแล้ว ก็จะทำให้คำตอบของไลบ์นิซเริ่มน่าสงสัยว่ายังไม่ได้ตอบคำถามของตนเองโดยตรง ดังเช่นที่ฮูม (David Hume) ได้ปฏิเสธความมีอยู่อย่างจำเป็นของทุกสิ่งโดยมีหลักการว่าอะไรก็ตามที่พบว่ามีอยู่จริงนั้นก็อาจคิดเข้าใจ (conceive) ในอีกทางหนึ่งคือการไม่มีอยู่จริงได้ จึงไม่มีสิ่งใดเลยที่การไม่มีอยู่ของมันจะเป็นความขัดแย้ง (Hume, 1989: 74 – ในที่นี้อ้างอิงจากที่ตีพิมพ์ในปัจจุบัน) ซึ่งทำให้กล่าวได้ว่า การไม่มีอยู่ของพระเจ้าและการไม่มีอยู่ของจักรวาลนั้นไม่ได้ถึงกับเป็นสิ่งที่คิดเข้าใจไม่ได้เลย ที่ไลบ์นิซตอบว่าพระเจ้าต้องมีอยู่อย่างจำเป็นนั้น ถ้าด้วยหลักการตัดสินความจำเป็นเชิงตรรกอย่างที่สุดได้แก่ ก็อาจกลายเป็นคำตอบที่ไม่น่าพอใจได้การพยายามหาคำตอบต่อคำถามของไลบ์นิซนั้นยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในปรัชญา โดยเฉพาะใน ส่วนของอภิปรัชญาแล้วก็ยังเป็นคำถามพื้นฐานที่สุด เพราะนอกจากอภิปรัชญาจะถามว่าอะไรมีอยู่จริงแล้วก็ต้องตอบให้ได้ด้วยว่าทำไมจึงมีอยู่แทนที่จะไม่มีอะไรเลย ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นคำถามต่อความมีอยู่ของเราเอง (Heidegger, 1977) อย่างไรก็ดี นอกจากทำที่ต่อปัญหาของไลบ์นิซที่เป็นไปในทางพยายามตอบคำถามนี้แล้ว ก็ยังมีอีกทำที่หนึ่งคือการกล่าวว่าตัวคำถามนั่นเองมีปัญหาในเชิงมโนทัศน์ซึ่งทำให้คำถามไร้ความหมายหรือไม่ก็ไมอาจเข้าใจได้ซึ่งก็ไม่แปลกอะไรที่จะหาคำตอบให้มันไม่ได้ อย่างเช่นที่วิตเกินสไตน์ (Ludwig Wittgenstein) เห็นว่าการถามถึงความมีอยู่ของโลกนั้นเป็นคำถามที่ไร้เหตุผล ทว่าเขาเองไม่ได้ถึงกับปฏิเสธคำถามนี้ แต่ตีความว่าคำถามที่ถามเกี่ยวกับความมีอยู่นี้ไม่ใช่คำถามที่ต้องการคำตอบเพียงแต่เป็นการแสดงถึงความงงในความอัศจรรย์ของความมีอยู่ของโลก (Wittgenstein, 1965: 8)

จุดประสงค์ของผู้เขียนในที่นี้จะชี้ว่าคำถามนี้มีปัญหาเชิงมโนทัศน์อยู่จริงแต่ผู้เขียนก็จะไม่ถึงกับกล่าวสรุปปรวมไปถึงว่าปัญหาเชิงมโนทัศน์เช่นนั้นจะทำให้คำถามนี้ไร้ความหมายและไม่ได้คู่ควรกับการเป็นคำถามที่ต้องหาคำตอบ แต่จะเสนอการตีความคำถามดังกล่าวให้กระจ่างมากขึ้นโดยจะชี้ว่า แท้จริงแล้วการเข้าใจมโนทัศน์สำคัญ ในตัวคำถามนี้และการพยายามตอบคำถามโดยนักปรัชญาเป็นไปได้มากกว่าหนึ่งอย่าง ซึ่งกฎแอสสำคัญที่นำไปสู่ความแตกต่างในการตีความก็คือความเข้าใจที่มีต่อคำว่า "ความไม่มีอะไร" (nothing) ต่างกันสองแบบ แบบแรกเป็นแบบที่ดีความว่า "ความไม่มีอะไร" คือสภาวะอย่างหนึ่งซึ่งมีประเภทของคำที่บ่งถึงสภาวะนั้นเป็นคำนาม (noun) ส่วนแบบที่สองเป็นแบบที่เห็นว่า "ความไม่มีอะไร" ก็คือการปฏิเสธความมีอยู่ของทุกสิ่ง ประเภทของคำว่า "ความไม่มีอะไร" ในการตีความแบบนี้จึงเป็นคำสรรพนาม (pronoun) การตีความที่ต่างกันนี้จึงส่งผลให้มีคำอธิบายต่างกันด้วย และผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าการตีความแบบใดต่อคำถามที่เป็นคำถามพื้นฐานที่สุดของอภิปรัชญาก็จะเห็นได้ว่ามีปัญหาทางมโนทัศน์ที่ไม่น่าพอใจเกิดขึ้นทั้งสิ้น

2. การตีความสองแบบต่อคำว่า "ความไม่มีอะไร"

ปกติแล้วเมื่อมีคำถามประเภท "ทำไมจึงเป็นอย่างหนึ่งแทนที่จะเป็นอีกอย่าง?" เรามักมีความเข้าใจต่อคำถามอย่างนี้ได้อย่างไรบ้าง เช่น

- 1) ทำไมลูกที่เธอพามางานเลี้ยงด้วยจึงเป็นลูกสาวแทนที่จะเป็นลูกชาย? หรือ
- 2) ทำไมเมื่อปลอยวัตถุ มันจึงตกลงสู่พื้นโลกแทนที่จะไม่หล่นลงมาเลย?

สองคำถามนี้อยู่ในรูปแบบที่คล้ายกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นความต่างกัน ในคำถามแบบที่ 1 นั้น "ทำไมจึงเป็นอย่างหนึ่งแทนที่จะ